

УДК 658:657.471(477+100)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

ЗАГАРІЙ В. К.,
кандидат економічних наук, доцент,
МЕЛЬНИК К. В.,
магістрант,
Київський національний університет
культури та мистецтв

У статті проаналізовано вітчизняні та зарубіжні методи обліку та управління витратами, визначено їх переваги та недоліки. Обґрунтовано необхідність вдосконалення вітчизняних методів управління витратами.

Ключові слова: витрати, управління витратами, методи обліку витрат, методи управління витратами.

В статье проанализированы отечественные и зарубежные методы учета и управления затратами, определены их преимущества и недостатки. Обоснована необходимость совершенствования отечественных методов управления затратами.

Ключевые слова: затраты, управление затратами, методы учета расходов, методы управления затратами.

The article analyzes domestic and foreign methods of accounting and cost management, and defines their advantages and disadvantages. The necessity of improvement of domestic methods of cost management is substantiated.

Key words: costs, cost management, cost accounting methods, cost management methods.

Постановка проблеми. Велика частина підприємств України потребує інтенсивної роботи з удосконалення або перехід на нові моделі обліку та управління витратами на підприємствах усіх форм власності. Орієнтація підприємства на розвиток та удосконалення системи управління витратами надає багатьом з них значні переваги щодо підвищення та сталого підтримання певного рівня ефективності виробництва, розвитку матеріальної бази, залучення ресурсів тощо. Це вимагає формування новітніх підходів управління витратами. Для вирішення цих проблем актуальності набуває питання пошуку нових шляхів обліку та управління витратами, спираючись на досвід підприємців у розвинених країнах.

Основою побудови нових методів управління витратами має бути система, яка за зниження витрат дозволить покращити показники ефективності діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні актуальним залишається питання дослідження обліку та управління витратами на підприємствах сучасних ринкових умовах господарювання. Тому дослідженням цього питання займалися такі науковці, як Бортнік С. М., Волкова М. В., Дороженко Л. І., Ліпич Л. Г., Мялковська В. І., Онищенко О. В., Ткаченко А. М.

та інші.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення та порівняння методів обліку та управління витратами на вітчизняних та зарубіжних підприємствах, вдосконалення управління витратами на вітчизняних підприємствах, враховуючи переваги й недоліки закордонного досвіду.

Вклад основного матеріалу дослідження. Одним з головних чинників ціноутворення та формування прибутку на підприємстві є витрати, тому особливої уваги набуває питання формування продуктивної системи управління ними. Це зумовлено місцем та роллю витрат у виробничій діяльності. Витрати та їх оптимізація є важливим фактором підвищення ефективності та конкурентоспроможності діяльності підприємства.

Управління витратами як економічна категорія відображає сутність виробничого процесу, спрямованого на зниження собівартості продукції і як наслідок – ціни на неї, що сприяє зростанню споживчого попиту, який покликаний задовольняти потреби покупців відповідно до свого призначення [5, с. 70]. Управління витратами повинно розглядатися як комплексна функціональна керуюча система, що забезпечує розробку взаємозалежних управлінських рішень, кожне з яких робить свій внесок у загальну результативність діяльності підприємства [1, с. 29].

Раціональне управління передбачає вплив керівника на виконання поставлених завдань підприємства. Тому, як і будь-який процес управління господарськими процесами, система управління витратами передбачає виконання усіх функцій управління та включає в себе такі елементи як прогнозування, планування, нормування, організація, калькулювання, мотивація та стимулювання, облік, аналіз, регулювання та контроль витрат.

На сьогодні, на вітчизняних підприємствах використовуються методи обліку та управління витратами, які потребують удосконалення для підвищення результативності діяльності підприємства. Основними з них можна вважати наступні: попроцесний, попередільний, позамовний, нормативний.

Попроцесний метод передбачає облік прямих витрати виробництва, що відображаються в обліку за процесами. Дієвий, як правило, на підприємствах, де відбувається масове виробництво однорідної продукції.

Попередільний метод характерний для підприємств з масовим виробництвом однорідної продукції, що відбувається по етапах, що йдуть один за одним. Наприклад, цей метод використовують на виробництві нафтопереробки, металургійної, текстильної переробки та ін. Об'єктом калькулювання при даному методі є переділи, тобто, певні технологічні процеси або сукупність виробничих операцій.

Облік витрат за індивідуальними замовленнями, партіями чи договорами, на завчасно зазначену кількість виробів конкретного виду здійснюється при застосуванні позамовного методу.

Для організацій, чия діяльність складається з ряду простих чи повторюваних дій, застосовують нормативний метод, за якого облік витрат відбувається за нормами, відхиленнями від норм та змінами норм.

Використовуючи наведені вище способи, облік витрат найбільш результативно здійснювати за їх місцем виникнення, центрами витрат та центрами відповідальності. Це дає змогу підвищити точність калькулювання та

контроль витрат.

Будь-який з цих методів має негативні та позитивні сторони при впровадженні їх на виробництві (рис. 1).

Рис. 1. Переваги та недоліки вітчизняних методів зниження витрат
Джерело: на основі [4].

Проаналізувавши переваги та недоліки вищевказаних методів управління витратами можна зазначити, що впровадження даних систем залежить від ряду факторів - типу, масштабу виробництва асортименту та ін. Вказані методи не забезпечують повною мірою достовірною інформацією про витрати. Це може завадити у майбутньому при виконанні визначених планів та розробці стратегії виробництва.

У країнах з більш розвинутою ринковою економікою підприємці зосереджують свою увагу на методах, які крім обліку та калькулювання витрат включають аспект управління та дають більше повне забезпечення інформацією для аналізу та удосконалення управління витратами. Серед загального переліку

методів управління витратами можна виділити наступні: Target costing (таргет-костинг), Kaizen costing (кайзен-костинг), Cost killing (кост-кілінг), Total quality management (загальне управління якістю), ABC-аналіз.

Таргет-костинг – метод, за допомогою даного методу є можливість контролювати витрати ще на стадії зародження продукції, визначати цільові витрати для нових продуктів. Він спрямований на маркетингове виробництво.

Ідейно подібним до методу таргет-костинг є метод кайзейн-костинг, але відмінність полягає у тому, що безперервно відбувається вдосконалення якості процесів на всьому підприємстві за участі всіх працівників, що дає можливість мінімізувати не продуктивні витрати. Рівень зниження витрат відбувається поступово на етапах виробництва продукції.

Такий метод як кост-кілінг являє собою конкретний набір найбільш швидких та ефективних методів та інструментів оптимізації затрат, які дають гарантований результат в будь-яких умовах.

Відмінно від попереднього методу концепція загального управління якістю передбачає всебічне стимулювання працівників та підвищення їх ефективності, призводить до підвищення якості продукції, прийняття інноваційних управлінських рішень та загального удосконалення організаційно-технологічного рівня виробництва.

Досить поширеним методом є ABC-аналіз. Він передбачає, що діяльність підприємства розглядають як сукупність процесів або робочих операцій, а суму витрат за відповідний період чи на виготовлення певного виду продукції визначають додаванням усіх здійснених витрат за кожним процесом і господарською операцією [2, с. 75].

Таким чином, розглянувши вищезазначені методи управління витратами на підприємствах, можемо констатувати, що усі системи відрізняються між собою витратами на впровадження, надійністю, зосередженням уваги на певному виді витрат і т.д., та кожен з них має ряд переваг та недоліків (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки зарубіжних методів управління витратами

Назва методу	Переваги	Недоліки
1	2	3
Target costing	Маркетингова орієнтація виробництва. Визначення цільових витрат для нових продуктів. Контроль витрат ще на стадії розроблення продукції.	Вимагає залучення працівників до реалізації системи. Встановлення чіткої системи матеріального та нематеріального стимулювання. Формування корпоративної культури на підприємстві.
Kaizen costing	Забезпечує постійне зменшення витрат й утримання їх на заданому рівні.	Передбачає наявність автономних верстатів та виробничих ліній, а також використання систем виробництва ЛІТ. Вимагає побудови системи мотивації працівників і корпоративної культури, що підтримує залучення персоналу в діяльність організації.

Продовження табл. 1

Cost killing	Дає змогу швидко зменшити витрати підприємства, що виникають у внутрішньому та зовнішньому середовищі.	Передбачає скорочення витрат на заробітну плату та чисельності персоналу. Використовується тільки час від часу, і підходить до окремих видів витрат або тільки для певних підрозділів підприємства.
Total quality management	Сприяє підвищенню організаційно-технічного рівня виробництва. Підвищує продуктивності праці працівників та ефективність їх стимулювання. Покращує якість управлінських рішень.	Збільшуються витрати часу на управління, налагодження комунікацій всередині організації, побудову та підтримку нової корпоративної культури.
ABC-аналіз	Забезпечується оцінка ефективності витрат. Підвищення обґрунтованості віднесення накладних витрат на конкретний продукт. Забезпечення взаємозв'язку отримуваної інформації з формуванням витрат.	Потребує істотних змін у системі бухгалтерського обліку. Удосконалення систем інформаційної підтримки, що зумовлює зростання витрат на управління.

Джерело: на основі [3].

Підприємства, які застосовують зарубіжні методи управління витратами, спрямовують свою діяльність на пошук шляхів зниження витрат, впровадження інновацій на виробництві, забезпечення більшої точності обліку та калькулювання витрат.

Сучасні методи більше орієнтуються на управління накладними витратами, а не прямими, як відбувається за використання вітчизняних методів. Тому, слід зазначити, що підприємствам, які використовують традиційні методи управління витратами, слід змінити тактику обліку та калькуляції витрат та впровадити більш прогресивні методи.

Основними перевагами закордонних методів обліку та управління витратами над вітчизняними можемо виділити наступні:

- орієнтація на удосконалення управління витратами;
- забезпеченість більш достовірною інформацією;
- можливість швидко відстежувати витрати та усувати недоліки;
- контроль витрат на усіх стадіях виробництва;
- підвищення якості прийняття управлінських рішень.

Основними недоліками зарубіжних методів є необхідність досвіду керівників, часу та вкладення значних коштів для впровадження даних систем на українських підприємствах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши методи обліку та управління витратами на вітчизняних підприємствах, визначивши їх сутність, дослідивши закордонний досвід можна зробити висновок, що українські підприємства використовують методи, які втрачають свою актуальність та потребують вдосконалення та докорінних змін. На жаль, вітчизняні підприємці досить повільно переймають та впроваджують досвід зарубіжних керівників у сфері управління витратами.

Визначення слабких та сильних сторін усіх розглянутих методів дає змогу зробити висновок, що зарубіжні системи управління витратами спрямовані на пошуки шляхів зниження витрат та здатні забезпечити ефективніше функціонування підприємства.

На вітчизняних підприємствах використовуються традиційні методи, які не враховують усіх елементів управління та не забезпечують керівників повним обсягом необхідної інформації про витрати.

Незважаючи на стабільну роботу вітчизняних підприємств, слід запроваджувати нові методи за для прибутковості, результативності, розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності. Управління витратами є об'єктивною складовою виробничих процесів підприємств, а відповідний метод управління є вирішальним фактором забезпечення ефективного економічного росту суб'єктів господарювання.

Література:

1. Волкова М. В. Система управління витратами промислового підприємства. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. 2013. № 3. С. 25–33.

2. Дороженко Л. І. Сучасні методи обліку витрат у контексті зарубіжного досвіду. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2014. № 2. С. 72-76.

3. Ліпич Л. Г., Бортнік С. М., Мялковська В. І. Аналіз ефективності застосування сучасних систем зниження витрат. Економічний форум. 2016. № 1. С. 171-176.

4. Онищенко О. В., Куренна О. О. Крикуненко А. С. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: вітчизняний та зарубіжний досвід. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. URL: [<http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-2-2017/34.pdf>].

5. Ткаченко А. М. Управління витратами-нагальне завдання сьогодення. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2015. № 2. С. 70-74.

In connection with the active integration of Ukraine in a world economy and output of domestic enterprises to the international markets, the Ukrainian enterprises need decision of problems in the field of management for the improvement of the results. One of such problems there is an improvement of methods of account and management charges. The orientation of enterprise on development and improvement of a control system by charges gives to many of them considerable advantages in relation to the increase of efficiency of production, development of financial base, bringing in of resources, and others like that. It requires forming new approaches to cost management.

In the article advantages and lacks domestic and foreign methods of account and calculation of charges are analyzed. The introduction of domestic methods of management charges depends on the row of factors – type, the scale of production, assortment of production and other. The indicated methods do not provide a full degree of reliable information about charges. It can prevent in the future at fulfilling the certain plans and development of a strategy of production. Enterprises which apply

the foreign methods of management charges send the activity on the search of ways of understating of cost, an introduction of innovations on a production, providing of greater exactness of account and calculation of charges.

By basic advantages of oversea methods of account and management charges above domestic can select such as an orientation on the improvement of cost management, possibility quickly to remove failings, more reliable information, control of charges on all stages of production, upgrading acceptance of administrative decisions. The basic lacks of foreign methods is a necessity of experience of businessmen, time and investment of considerable money, for the introduction of these methods on the Ukrainian enterprises.

For today most widespread methods of cost account and cost management in Ukraine lose the actuality and need drastic alterations, to be in a position to compete at the market. In comparing to the domestic methods the foreign include for itself all functions of management which enables to more exact account and calculation of charges.

Unfortunately, domestic businessmen slowly enough inculcate experience of foreign businessmen in the field of cost management charges. The use of foreign experience will result in the increase of efficiency and profitability of an enterprise. But important is an account of features of every methodological approach, their advantages and failings, possible risks.